

KİTAP İNCELEMESİ: AZERBAYCAN GÜNLÜĞÜ. SAVAŞIN YARALADIĞI, PETROL ZENGİNİ BİR ESKİ SOVYET CUMHURİYETİ'NDE MUZİP BİR MUHABİRİN MACERALARI

Nigar SHİRALİZADE

Analiz No : 2018 / 19

26.07.2018

Azerbaycan Günlüğü: Savaşın Yaraladığı, Petrol Zengini Bir Eski Sovyet Cumhuriyetinde Muzip Bir Muhabirin Maceraları (Azerbaijan Diary: A Rogue Reporter's Adventures in an Oil-rich, War-torn, Post-Soviet Republic).

Yazar: Thomas Goltz

Yayınevi: TEAS Press

Dili: Türkçe

Sayfa Sayısı:595

ISBN: 9786053012672

Thomas Goltzun Azerbaycan Günlüğü. Savaşın Yaraladığı, Petrol Zengini Bir Eski Sovyet Cumhuriyetinde Muzip Bir Muhabirin Maceraları kitabı ilk defa 1998 yılında yayınlanmıştı. Kitabın Türkçe çevirisi TEAS yayıncılık tarafından 2018 yılının Mart ayında yayınlandı. Thomas Goltzun bu kitabı Azerbaycanın modern tarihiyle ilgili başyapıtlar arasında değerlendirilebilir.

Kitapta, Goltz modern Azerbaycanın 1991 ve 1994 seneleri arasındaki tarihi gelişmelerinin dönüm noktalarını anlatıyor. Devlet inşası ve ulus kimliğin oluşumu gibi Azerbaycanın mevcut durumunu etkileyen önemli değişimlerin de bu döneme denk geldiği düşünülürse, belirtilen yılların önemini fazlasıyla artırmıştır. Thomas Goltz dışardan bir göz olarak siyasi çevrelere dâhil olmuş, Karabağ savaşındaki katliamlara şahitlik etmiş ve toplumun farklı kesimlerinden insanlarla muhatap olarak bütün gözlemlerini uluslararası toplumun dikkatine getirmeye çabalamıştır. Kitapta, yetmiş yıllık Sovyet rejiminden sonra bağımsızlığını yeni kazanan Cumhuriyetin ayağa kalkıp yeniden yapılanmasının önünde

duran iç ve dış etkenler anlatılmıştır.

Kitap, Mütallibov rejimiyle başlayıp, demokratik seçimlerle hükümet kuran Halk Cephesinin yükseliş ve düşüşü, iç savaş çıkması endişesi, uluslararası toplumun Karabağ savaşı esnasında Azerbaycanlıların yaşadığı sıkıntı ve zorluklara göz yumması ve petrolden elde edilen gelirlerin ardından meydana gelen gelişmeleri içeriyor. Yazarın, Azerbaycanın önemli siyasi figürleriyle, yerinden edilenler ve mültecilerle ayrıca kurbanların aileleriyle kurduğu kişisel ilişkiler kitabın çekiciliğini arttırmaktadır. Goltzun yerli halkla iletişimini kolaylaştıran akıcı Türkçesi ve kısıtlı Azerbaycan Türkçesi ile Rusçası sayesinde okurlara ilk elden hikâyeler takdim ediliyor.

Goltzun Azerbaycan hikâyesi, Taşkente gitmek için geçici olarak Baküde iki haftalığına kalması ile başlıyor. Bu iki haftalık zaman zarfı dört seneye dönüşüyor.

Goltz Azerbaycanla ilgili ilk şaşkınlığını Sovyetlerin çöküşünün eşiğinde dile getiriyor. Özbekistana ziyaretinden sonra yazar Azerbaycan ve Orta Asyanın diğer Türki devletlerinin bağımsızlık konseptine yaklaşımlarını mukayeseli şekilde dile getiriyor. Moskovada 30 Ağustos darbesi gerçekleştirildiğinde, Goltz Özbekistandadır ve *Özbek halkı bir ulus olarak derin uykudayken***[1]** İslam Kerimovun önderliğindeki eski Komünist hükumetin nasıl hala iktidarda olduğunu gözlemlemiştir. Aynı şekilde Azerbaycanda da durumun aynı mı yoksa farklı mı olduğu merakı Goltzu Baküye *tarihin gözleri önünde yazıldığı***[2]** yere geri getirmiştir. Goltz Rus hegemonyasının sona erişi için uyanan halkla tanıştığından, Azerbaycanlıların devrimci duygularının ilk kıvılcımlarını daha iyi fark etmektedir...

Goltz daha sonra Azerbaycan halkının kimlik meselesine değiniyor. Türkiye Türklerine olan hayranlığı ve saygısı bu durumun sadece bir yüzüydür. Yazar, Bakü ve Nahcivanda kendini Amerikan pasaportlu bir Türk olarak tanıttığı zaman halktan aldığı olumlu tepkilerden hayrete düştüğünü ifade etmiştir. Her türlü misafirperverliği sunan Azerbaycan halkı, Goltz ve eşini adeta buranın yerlileriymiş gibi bağırlarına basmışlardır.

Diğer taraftan, bir Büyük Biraderin yerine Türkiyenin simasında başka bir tanesinin geçmesi fikri çoğu insan için kabul edilemezdir. Bazı insanların kurtuluşu dinde görmesiyse özellikle Şii toplumları içerisinde İrana olan rağbeti arttırmıştır. Goltz, Bakünün Maştağa ve Nardaran gibi dini merkezlerine ziyaretleri sonucu dini uyanışı fark etmiştir. Öte yandan Azerbaycanda, Ayaz Mütellibov hükümeti veya Goltz tarafından yaşlı timsahlar olarak adlandırılan neo-komünistler gibi Rus hâkimiyetini destekleyen milletvekilleri de vardır[3].

Goltz kitabında Azerbaycanın coğrafi yerleşkesi yüzünden ortaya çıkan zorlukları tarihsel ve sosyolojik açıdan değerlendirmektedir. Böylesine karmaşık bir bölgede küçük bir ülkenin başına gelen zorlukların tarihsel arka planını anlatan Goltz, Azerbaycan tarihinin 1990'ların başlarına yansımalarını göstermektedir.

Karabağ'ın çevresindeki gerginlik tırmandığında, bu karışıklıklar doruk noktasına ulaşmıştır. Kitabın büyük bir kısmı genç Cumhuriyet'in zor dönemine ayrılmıştır. Azerbaycan'da ilk yabancı gazeteci olarak akredite olan Thomas Goltz, bu kitapta Azerbaycan halkının uluslararası toplumda duyulmasının zorluklarına değinmektedir.

Bu sorun, özellikle 26 Şubat 1992'de Hocalı'da Ermeni ve Rus askeri güçlerinin gerçekleştirdiği katliamdan sonra daha güncel bir hale gelmiştir. Goltz, Hocalıda işlenen suçları çok büyük üzüntü ile hatırlamaktadır. Yüzlerce insan ve birçok aile bir gecede yeryüzünden silinmiştir. Yazar için bir diğer korkutucu durum ise, uluslararası medya organlarının onun Hocalıdaki durumla ilgili verdiği bilgilere önyargılı ve umursamaz yaklaşımıdır.

Goltzun kitabında Azerbaycanın gerçekleri dünyaya ulaştırırken önünde duran engellerden bir kaçı belirtilmiştir. Birinci etken güçlü ve zengin Ermeni diasporasıdır. İkinci ve en endişe verici etkense Azerbaycan haber ajansları ve iletişim mekanizmalarının zayıflığıdır. Goltz bu saptamalarını kanıtlamak için iki konunun altını çizmektedir. Bir taraftan halk kalkışmasından korkan Mütellibov rejimi, Karabağdaki gerçekleri Azerbaycan vatandaşlarından bile saklayarak onları yanlış bilgilerle kandırmaktadır. Bu yüzden de Karabağdan başkente dönen Goltz, yerel halkın umursamaz tavırları karşısında şaşkına dönmüştür. Böyle yanlış bilgilendirme yüzünden sanki bir taraf acı çekerken diğerleri yaşamlarını sakince sürdürüyormuş gibi görünmektedir.

Tam da bu nedenle Hocalı soykırımına ait görüntülerin Milli Mecliste takdim edilmesi kitabın en etkileyici bölümlerinden biridir. Bu olay Mütellibov rejimine en ağır darbeyi vurarak Azerbaycan halkının onu göndermesiyle sonuçlanmıştır.

Azerbaycanın gerçekliklerinin tüm dünyaya ulaştırılmasının önündeki bir diğer zorluk ise Mütellibov hükumetinin giriştiği başarısız bilgi savaşıdır. Bu o kadar zayıf ve gayri-profesyonel bir girişimdir ki, Goltz Ermenistan Dışişleri Bakanlığında Hocalıyla ilgili kitapçıkları gördüğünde çok şaşırmıştır. Ermeniler, öldürülen Azerbaycanlıların fotoğraflarını kullanıp, kendi anlatımlarıyla dünyaya üretilmiş bilgi ulaştırmaktadırlar. Bu durum, Azerbaycan propaganda mekanizmasının zayıflığının ve Ermeni tarafının ikiyüzlülüğünün göstergesidir.

Mütallibov hükümetinin verimsiz çalışmaları, demokratik ve bağımsız Cumhuriyet çağrışımlarıyla tanınan Halk Cephesi liderliğindeki gölge hükümetinin itibarını artırmıştır. Bu *gölge hükümet; sağır, dilsiz ve kör toplum için nefes kesicidir*[4]. Goltzun Halk Cephesinin haftalık cuma mitinglerine katılımı, onda Azerbaycan Cumhuriyetinin geleceğine dair umutlar uyandırmıştır. Özgürlük Meydanı'ndaki insanlar, birliğe zarar veren çeşitli çıkar ve niyetlere sahip siyasi figürlere karşı çıkan bu gruba katılmaya hazırdılar.

Şartlar, bağımsız Azerbaycan Cumhuriyetindeki ilk demokratik seçimler için olgunlaşmıştır. Goltzun kendisi de seçimlerde gözlemci olarak katılmıştı. Kitabın bu kısmı Azerbaycan toplumunun düşünce yapısını anlamak için önemlidir. Halk Cephesinin adayı, yazarın da şahsi sempatisini kazanan, devrimin ilk günlerinde milyonların liberal, demokrat, vatansever lideri Ebülfez Elçibeydir. Onun rakibiyse ucuz tereyağı, ekmek ya da abartılı lüks yaşam vaatleriyle siyasi platformda son zamanlarda boy gösteren bir adamdır. Goltz, Nazim Süleymanovun popülaritesinin Azerbaycan halkı arasındaki yükselişinden şaşkına dönmüştür. Süleymanovun özgür ve şeffaf seçimlere gölge düşürme niyetine rağmen seçimler, Elçibeyin galibiyetiyle sonuçlanmıştır. Ancak Goltz arkada daha büyük planın

hazırlandığının da farkındadır. Kitabın bu kısmında yazarın çok yakın bir gelecekte Azerbaycan'ın kaderini etkileyen ince siyasi oyunları nasıl algıladığını görebiliriz.

Demokratik seçimlerin sonucu olarak ortaya çıkan umutlar çok kısa sürede kaybolmuştur. Toprakların birbiri ardına yitirilmesi, Azerbaycan halkını umutsuzluğa itmiştir. Hükumet ve ordudaki ihanetler demokratik seçimlerle Cumhurbaşkanlığını kazanan Elçibeyin iktidardan düşmesiyle sonuçlanmıştır. Bunu takip eden olaylarla ilgili Thomas Goltz, kitabın en güçlü cümlelerinden birini kullanarak; *bu insanların düşmana ihtiyacı yok, onlar kendi kendilerine yetiyorlar*[5] demiştir. Belki de demokrasiye bu şekilde müdahale edilmesi yazarı kitabının ilk baskısının ismini *muhtemel Cumhuriyet için ağıt*[6] gibi adlandırmaya itmiştir.

Goltz, 1998 yılında Azerbaycana geri geldikten sonra Bakudeki gelişmeleri dair gözlemleri nedeniyle kitabın ismini değiştirmeye karar vermiştir.

1990 yıllarının başları Azerbaycan toplumunun farklı özelliklerini aksettiren aynadır. Goltzun kitabıysa bu aynanın yansımasına dönüştü. Azerbaycan toplumunu güzel ve çirkin yanları, siyasi yarışmanın farklı tarafları, bazı siyasi figürlerin açgözlülüğü ve ihaneti, diğerlerinin sadakatli özverisi ve uluslararası toplumda ihmal edilen Karabağ savaşındaki Ermeni suçları bu kitapta cesurca sunulmuştur. Bu şekilde başarılı bir yansıma, Azerbaycan'la ilgilenen insanların, ülkenin geçmişinden günümüze erişimini anlamak ve gelecekteki araştırmalar için temel oluşturmuştur.

[1] Thomas Goltz, *Azerbaycan Günlüğü. Savaşın Yaraladığı, Petrol Zengini Bir Eski Sovyet Cumhuriyetinde Muzip Bir Muhabirin Maceraları* (TEAS Press; İstanbul, 2018), 88

[2] *Ibid*.

[3] *Ibid*. 190

[4] *Ibid*. 92

[5] *Ibid*.424

[6] Requiem For A Would-Be Republic; The Rise And Demise Of The Former Soviet Republic Of Azerbaijan

Yazar Hakkında :

Atıfta bulunmak için: SHİRALİZADE, Nigar. 2026. "KİTAP İNCELEMESİ: AZERBAYCAN GÜNLÜĞÜ. SAVAŞIN YARALADIĞI, PETROL ZENGİNİ BİR ESKİ SOVYET CUMHURİYETİ'NDE MUZİP BİR MUHABİRİN MACERALARI." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Analiz No.2018 / 19. Temmuz 26. Erişim Ekim 30, 2026. https://avim.org.tr/public/tr/Analiz/KITAP-INCELEMESI-AZERBAYCAN-GUNLUGU-SAVASIN-YARALADIGI-PETROL-ZENGINI-BIR-ESKI-SOVYET-CUMHURIYETI-NDE-MUZIP-BIR-MUHABIRIN-MACERALARI

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır